

Njals Saga er den længste og den berømteste af de islandske sagaer. Den foregår i tiden omkring kristendommens indførelse (slutningen af 900-tallet og begyndelsen af 1000-tallet). Njals Saga er forfattet ca. 1280.

af Njals Saga, ca. 1280

På Bergtorshvol var der en gammel kone, der hed Sæun. Hun var klog på meget og synsk, højt oppe i årene var hun, og Njals sønner kaldte hende Gammelmæh, fordi hun snakkede så meget, men meget af det slog nu ellers til.

En dag tog hun en god kæp i hånden og gik om bag stuehusene, hvor der lå en stak arve. Den tærskede hun løs på og bandede den inderligt. Sådan en elendig dyng! Skarphedin lo og spurgte, hvad hun havde imod den stak ukrudt.

Kællingen sagde: – Den tager de og tænder op med, når Njal og 10 min madmoder Bergtora bliver brændt inde. Smid den i vandet eller brænd den snarest muligt.

– Nej, vi gør ikke, siger Skarphedin, for skal det sådan være, finder de nok andet at tænde op med, selv om også den stak mangler. Hele sommeren plagede den gamle om at få ukrudtet båret ind, 15 men det blev aldrig til noget.

På gården Rejkir i Skeid boede Runolf Torsteinsson. Hans søn Hildeglum gik ud en søndag nat, da der var tolv uger til vinter. Pludselig hørte han et vældigt brag, det var ham, som skælvede himmel og jord. Han så mod vest og syntes at se en ildrød ring og i den en mand på en

hvid hest ridende hastigt gennem luften med en luende brand i hånden. Han red Hildeglum så nær, at han tydeligt kunne se, at han var sort som beg, og hørte, at han sagde et vers med høj røst:

Jeg rider en hest,
rim på mulen,
med svedig stjern.
Se! Dødsvarslet!
Ild for og bag,
edder i midten.
Som min fyrrebrand
er Floses planer!
Som min fyrrebrand
er Floses planer!

Det syntes Hildeglum, som kastede rytteren sin brand mod fjeldene i øst, og en uhyre flamme skød op der, så fjeldene skjultes for ham. Han syntes at se manden ride østpå ind i ilden og blive borte. Hildeglum gik ind og lagde sig og faldt i afmagt. Da han kom til sig selv, kunne han huske alt, hvad han havde set, og fortalte sin fader det, og denne underrettede Hjalte Skeggesøn.

Hjalte sagde: – Du har set et hekseridt, og det varsler altid store begivenheder.

Da der var to måneder til vinter, gjorde Flose sig rede til opbrud. Han stævned dem til sig, der havde lovet ham følgeskab, og de kom til Svinefjeld. Hver af dem kom med to heste og gode våben og blev på Svinefjeld natten over. Den følgende dag var en søndag, og om morgenen tidlig lod Flose læse bønner og satte sig derpå til bords. Han gav hver enkelt på gården besked om det arbejde, han skulle udføre, medens husbond var borte, og gik så ud til hestene. De red mod vest ud på Lomegnupssand. Flose bad dem om ikke at ride for stærkt med det samme, det kunne vente til det sidste stykke. Han gav besked om, at alle skulle vente, hvis nogen måtte gøre ophold. De red vestpå til Skovbygden og tog ind på Kirkebo. Flose bad dem alle komme i kirke og holde bøn, og det gjorde man.

Atter steg de til hest og red til fjelds. De red ud på Mælefjeldssand og havde Øfjeldejøklen på venstre hånd, derfra ned til Markfloden.

Den anden dag i ugen midt på eftermiddagen kom de til Trehjørningshalse og ventede der til aften. På Bergtorshvol var Grim og Helge imidlertid taget til Holer, hvor de havde børn i pleje. De blev der hele dagen og havde da også sagt til Njal, at de ikke kom hjem om aftenen.

Til Holer kom to fattige koner. De kom langvejs fra, sagde de, og man spurgte dem om nyheder. Rigtige nyheder havde de ikke, sagde

de, men lidt at fortælle havde de da. Man bad dem endelig sige, hvad det var, og det skulle de nok.

– Vi var på vej oppe fra Flodlien, sagde de, da vi så alle Sigfussønnerne ride fuldtbevæbnede femten i følge op på Trehjørningshalse. Vi så også Grane Gunnarssøn og Gunnar Lambessøn ride samme vej med tre andre. Det kan nok være, at der er flugt og fart i det hele!

Helge Njalssøn sagde: – Så er Flose nok kommet, og de er alle sammen på vej for at slutte sig til ham. Nu er Grims og min plads hos Skarphedin.

Grim var af samme mening, og de tog hjem. På Bergtorshvol havde Bergtora imedens talt til folkene på gården.

– Nu skal I vælge mad i aften, så hver får, hvad han helst vil have, for i aften sætter jeg for sidste gang på bordet for mine folk.

– Det kunne ikke være rigtigt, sagde alle, der var til stede.

– Det vil dog vise sig, sagde hun, og jeg kunne sige mere, hvis jeg ville. Lad det være et tegn, at Grim og Helge vender hjem, før aftensmåltidet er til ende. Og slår det til, går flere af mine ord i opfyldelse.

Derpå satte hun mad på bordet.

Njal sagde: – Underligt synes det. Det er mig, som begge gavlvægge er borte, så jeg kan se lige gennem huset, og bordet og maden er lutter blod.

Alle blev forfærdede, dog ikke Skarphedin. Han bad folk holde inde med at fælde tårer eller på anden måde te sig, så de kom i folkemunde.

– Man venter mere af os end af andre, sagde han, og det er kun naturligt.

Grim og Helge kom hjem, før bordene var taget ud, og alle for sammen. Njal ville vide, hvorfor de havde skyndt sig sådan, og de fortalte, hvad de havde hørt. Njal bad alle blive oppe og være på vagt. Imidlertid havde Flose talt til sine mænd:

– Lad os nu ride til Bergtorshvol og komme før sengetid. Og det gjorde de. Der var en dal i højen ved Bergtorshvol. Den red de ind i, bandt hestene og holdt sig i ro, til det var blevet sent. Flose sagde: – Lad os nu langsomt nærme os stuehusene og holde os samlede. Vi får da se, hvad de griber til.

Njal havde taget opstilling udenfor på gårdspladsen med alle på gården, næsten tredive. Flose gjorde holdt og sagde:

Nu skal vi lægge mærke til, hvad de bestemmer sig til. Bliver de stående ude, tror jeg aldrig, vi kan binde an med dem.

Så har det altså været forgæves, siger Grane Gunnarssøn, hvis vi ikke tør binde an med dem.

Sådan går det heller ikke, siger Flose. Vi angriber dem, selv om de bliver udenfor. Men så må vi også finde os i, at mange bliver ude af stand til at fortælle, hvem der vandt.

Njal talte til sine folk:

– Kan I sige mig, hvor mange de er?

De er mange, og de er indædte, siger Skarphedin, og alligevel gør de holdt, fordi de tror, de vil få ondt ved at få bugt med os.

Sådan er det ikke, siger Njal. Lad os gå ind. Stuehusene er her lige så solide som de på Hluderende, og Gunnar havde de mas nok med, skønt han var alene. Os kan de ikke binde an med.

Sådan kan man ikke slutte, siger Skarphedin. De stormænd, der anfaldt Gunnar, ville hellere give tabt end brænde ham inde; men de derude skyr intet for at få gjort op mellem os. Hvis ikke andet dur, hjemsøger de os med ild. De regner med, at de er dødsens, hvis vi undslipper, og det er heller ikke urigtigt. Og jeg lader mig ugerne ryge inde som en ræv i sin hule.

Njal sagde: – Det er ikke første gang, mine sønner tror, at de er klogere end jeg. Det gjorde I ikke, da I var yngre, og da gik det jer bedre.

Helge sagde: – Lad os gøre, som fader vil, det tjener os bedst.

– Det er jeg ikke så vis på, siger Skarphedin, for han er dødsviet. Men jeg skal gerne føje fader i at brænde inde med ham. Min død frygter jeg ikke. Til Kåre sagde han da: – Lad os to holde os så nær til hinanden, at vi ikke bliver borte for hinanden.

– Det er også min tanke, siger Kåre, men hvis andet er bestemt, kan vi ikke afvende det.

– Hævn du os, som vi hævner dig, om vi overlever, siger Skarphedin.

Nu gik de alle ind og stillede sig i døren.

Flose sagde: – De gik ind. Så er de dødsviede. Lad os skynde os hen og stå tykt for udgangen og passe på, at ingen slipper bort, hverken Kåre eller Njals sønner. Det gælder vort liv.

Flose og hans mænd nærmede sig stuehusene forfra og omringede dem. Der kunne jo være en løndør. Flose og nogle med ham stillede sig ved hoveddøren.

Hrold Asserssøn løb hen til Skarphedin og stødte spydet mod ham. Skarphedin skilte blad fra skaft med sin økse, søgte nærkamp og hamrede øksen mod skjoldet, så det klemte Hrold; den ene kant ramte ham i ansigtet, så han styrtede død bagover.

Kåre sagde: – Heller ikke denne gang var du til at komme udenom. Du er den bedste kriger af os.

– Mon dog? sagde Skarphedin, fortrak læberne og smilte barsk. Kåre, Grim og Helge kastede talrige spyd og sårede mange, så de øvrige intet fik udrettet.

Flose sagde: – Vi har store tab, mange sårede, og den, vi sidst ville undvære, dræbt. Nu har vi erfaret, at med våben får vi ikke bugt med dem. Der er også mange, der ikke går så hårdt på, som de sagde, de ville. Vi må gribe til andre udveje. Der er to, og ingen af dem er gode. Vi kan give tabt, og det er vor død. Vi kan sætte ild på og brænde dem inde, men det er et stort ansvar over for Gud, da vi er kristne mænd, og dog må vi gribe til det.

De gjorde så ild og tændte et stort bål foran døren. Da sagde Skarphedin: – I fyrer op, gutter. Skal der stilles til kogning? Grane Gunnarssøn svarede: – Ja, der skal, og det skal blive så hedt, at du kan bage ved det. Skarphedin sagde: – Du lønner mig, som du er mand til. Jeg hævnede din fader, men du ænses mest, hvad du slægter mindst. Kvindfolkene hældte valle på ilden og slukkede den.

Kol Torsteinssøn sagde til Flose:

– Nu ved jeg, hvad vi skal gøre. Jeg har set, at der er loft i våningshuset, og at det hviler på tværbjælker. Lad os sætte ild på den stak arve, der står her bag husene, og kaste den ind på loftet.

De, der var inde, mærkede intet, før hele våningshuset stod i flammer. Derpå tændte Flose og hans mænd store bål foran døren. Kvinderne inde i huset begyndte at jamre. Njal talte til dem:

– Bær det vel og vis ingen frygt. Det er kun et uvejr, der driver over, og der bliver langt til det næste. Stol på Guds miskundhed. Han lader os ikke brænde både her og hisset. Med sådanne og endnu fyndigere ord ledte han dem på rette vej. Nu stod alle husene i lue. Da gik Njal hen i døråbningen og sagde:

– Er Flose så nær, at han kan høre mine ord? Han kunne høre, sagde Flose.

Njal sagde: – Vil du slutte forlig med mine sønner eller unde nogen udgang?

Flose sagde: – Jeg vil ikke slutte forlig med dine sønner. Nu skal der gøres op mellem os. Kvinder og børn og karle vil jeg unde udgang; men vi går først, når alle andre på gården er døde.

Njal gik ind og sagde:

– Nu skal alle, som har fået lov, gå ud. Gå du, Torhalla Asgrimsdatter, og alle de andre, som har fået lov.

Torhalla sagde: – Sådan havde jeg ikke tænkt mig, at Helge og jeg skulle skilles, men jeg skal få min fader og brødre til at hævne dem, der omkommer her.

– Det var ret, sagde Njal, du er en rigtig kvinde. Torhalla gik ud og mange med hende. Astrid fra Dybelvbanke sagde til Helge Njalssøn:

– Gå med mig. Jeg kaster en kvindekåbe om dig og giver dig hoveddug på. Han undslod sig først, men gav dog efter for deres bønner. Astrid gav ham hoveddug på, og Torhild lagde kåben om ham, og mellem de to gik han ud sammen med Torgerd Njalsdatter, hendes søster Helga og mange andre. Da Helge kom ud, sagde Flose:

– Det var dog nogle brede skuldre, der sidder på den høje kvinde der. Grib hende og hold hende.

Da Helge hørte det, kastede han kåben. Han havde stukket et sværd under armen og huggede nu ud efter en, så foden gik af skjoldet og benet af manden. Da kom Flose til og slog hovedet af Helge.

Derpå gik han hen til døren og bad Njal og Bergtora komme og tale med ham. De kom, og Flose sagde til Njal:

– Dig vil jeg byde udgang, for du brænder uforskyldt inde. Njal sagde: – Jeg går ikke ud, for jeg er gammel og lidet skikket til at hævne mine sønner, og med skam vil jeg ikke leve. Flose sagde til Bergtora: – Gå du ud, husfrue, dig vil jeg for ingen pris brænde inde. Bergtora sagde: – Jeg var ung, da jeg giftede mig med Njal, og da lovede jeg, at ét skulle overgå os begge. Derpå gik de ind.

Bergtora sagde: – Hvad skal vi nu tage os til?

Njal svarede: – Lad os gå til hvile. Jeg har altid været magelig. Bergtora sagde til Kåres lille søn

Tord: – Dig skal man bære ud, du skal ikke brænde inde. – Men, mormoder, du har jo lovet mig, at vi aldrig skulle skilles, sagde drengen, og det skal vi heller ikke, for jeg vil meget hellere dø med jer.

Hun bragte så drengen til ro. Njal talte med sin forvalter: – Se nu efter, hvor vi lægger os, og hvordan jeg reder op til os, for jeg agter ikke at røre mig herfra, hvad enten jeg plages af ild eller røg. Så ved du, hvor man skal søge vore ben. Det skulle han, sagde forvalteren.

Der var blevet slagtet en okse, og huden lå i stuen. Njal bad forvalteren om at brede den ud over dem, og det lovede han. Njal og Bergtora lagde sig nu begge på lejet med drengen mellem sig, gjorde korsets tegn over sig og drengen og befalede deres ånd i Guds hænder. Og de ord var de sidste, man hørte fra dem. Forvalteren tog huden, bredte den over dem og gik ud. Ketil fra Mark tog imod ham og hjalp ham ud. Han ville høre alt om sin svigerfader, og forvalteren sagde ham, som det var.

Ketil sagde: – Megen sorg må have været beredt os, siden vi skulle være fælles om så megen ulykke. Skarphedin havde set, at hans fader havde lagt sig, og hvad han havde ladet brede over dem. Han sagde da:

– Fader går tidligt til ro. Nå, han er gammel, så det er kun naturligt.

Skarphedin, Kåre og Grim greb det brændende tømmer, lige så hurtigt det styrtede ned, og brugte det som skyts mod angriberne, og sådan gik det en stund. Da skød man med spyd på dem udefra, men dem greb de i flugten og sendte tilbage. Flose bad sine folk holde inde med at skyde.

– Med våben får vi tungt ved at stå os mod dem, sagde han. I kan vel vente, til ilden får bugt med dem.

De gjorde, som han sagde. Da faldt de store loftsbjælker ned.

Skarphedin sagde: – Nu er fader nok død. Jeg kan hverken høre ham hoste eller stønne.

Han fulgtes med Kåre og Grim hen til den ene gavl. Der var tværtræet styrtet ned og var stærkt forbrændt på midten.

Kåre sagde til Skarphedin: – Løb du ud her, jeg skal hjælpe til. Jeg følger lige efter, på den måde slipper vi væk begge to, for røgen driver denne vej.

Skarphedin sagde: – Du skal løbe først og jeg lige efter.

Det dur ikke, siger Kåre, jeg kommer nok ud andetsteds, selv om det glipper her.

Nej, siger Skarphedin, løb du først ud, jeg kommer lige i hælene på dig.

Kåre sagde: – Det er hver mands skyldighed at udvælge livet, og det vil jeg gøre. Men vi skilles nu for aldrig mere at ses. Hvis jeg undslipper ilden, bliver jeg ikke til sinds at løbe ind i den til dig igen, og så skilles vore veje.

– Det fryder mig, siger Skarphedin, at du hævner os, hvis du slipper bort.

Da tager Kåre en luende brand i hånden og løber op ad tværbjælken. Han slynger branden ud fra taget ned på dem udenfor, så de springer til side. Klæder og hår står i lue på ham. Han styrter sig ud fra taget og følger røgen.

Da sagde den, der stod nærmest:

– Var der ikke en, der sprang ned fra taget?

– Vist ikke nej, sagde en anden. Det var Skarphedin, der kastede en brand på os.

Ingen fik mistanke, og Kåre løb, til han nåede en bæk, kastede sig i den og kvalte ilden i klæder og hår. Skjult af røgen løb han videre til en hulning og hvilede sig, og den har siden heddet Kåregrav.

Skarphedin var løbet op ad tværbjælken lige efter Kåre, men da han kom, hvor den var mest forbrændt, brast den under ham. Skarphedin kom ned på benene, tog endnu engang tilløb og nåede op på sidevæggen. Da skred væglægten og ramte ham, så han gled ned igen.

– Nu ser jeg, hvad komme skal, sagde Skarphedin.

Han gik langs sidevæggen. Gunnar Lambessøn sprang op på den og så Skarphedin. Da sagde han: Græder du, Skarphedin?

Nej, siger han, jeg har bare sure øjne. Men du ler da vel ikke?

– Jo, siger Gunnar, og det har jeg ikke gjort, siden du dræbte Traen i Markfloden.

Skarphedin sagde: – Så skal du her få et minde om det.

Op af sin lomme tog han en kindtand, han havde hugget af Traen, kastede den efter Gunnar og slog øjet ud på ham, så det hang ham ned på kinden, og han faldt ned fra taget.

Skarphedin gik nu hen til sin broder Grim. De tog hinanden i hånden og trådte ilden ned, men da de var kommet midt hen i våningshuset, faldt Grim død om; Skarphedin fortsatte hen til gavlen. Da lød der et vældigt brag. Tag og loft styrtede ned, og han blev klemmt mellem tag og gavlvæg og kunne ikke komme fri.

Flose og de andre blev ved brandstedet til op på formiddagen. Da kom en mand ridende hen til dem.

Flose spurgte ham om navn. Han sagde, at han hed Geirmund og var i slægt med Sigfussønnerne.

– I har øvet stordåd, siger han.

Flose svarer: – Man vil nok kalde det både stordåd og udåd. Men det står ikke til at ændre.

– Hvor mange gode folk er her omkommet? siger Geirmund.

Flose svarer: – Njal og Bergtora og deres sønner Helge, Grim og Skarphedin, Kåre Sølmundssøn og hans søn Tord. Men der kan jo være flere, som vi kender mindre til.

Geirmund sagde: – Mellem de døde nævner du en, som er undsluppet, for jeg har talt med ham til morgen. – Hvem er det? siger Flose.

– Kåre Sølmundssøn, som min nabo Bård og jeg mødte, siger Geirmund. Bård lånte ham sin hest. Både hår og klæder var svedet af ham.

– Havde han våben? siger Flose.

– Han havde sværdet Fjörsvavner, siger Geirmund, den ene æg var blevet blå, og vi sagde, at den nok var blevet sløv, men han svarede, at han skulle hærde den i Sigfussønnernes og de andre brandstifteres blod.

Flose sagde: – Hvad kunne han fortælle om Skarphedin og 20 Grim? Geirmund svarer: – De havde begge været i live, da han skiltes fra dem, sagde han, men nu var de nok døde. Flose sagde: – Hvad du der har fortalt os, røver os blivende sted, for han, der er undsluppet, kommer på alle måder Gunnar på Hliderende nærmest. Nu skal I vide, Sigfussønner og andre af vore folk, at der bliver så stor sag efter denne brand, at mange mister hovedet og andre ejendom. Det er kun rimeligt, hvis I Sigfussønner ikke tør blive på jeres gårde. Jeg vil derfor byde jer alle hjem til mig og lade ét overgå os alle.

(oversat af Martin Larsen)